

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

О. В. Валецька

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Методичні рекомендації

Випуск 353

Миколаїв – 2021

УДК 349:61](076)

В 15

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 15 від 24 грудня 2021 року).

Рецензент:

Котова Л. В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Східноукраїнського університету імені Володимира Даля.

В 15

Валецька О. В. Правове регулювання діяльності закладів охорони здоров'я : методичні рекомендації / О. В. Валецька. – Миколаїв, 2021. – 70 с. – (Методична серія ; вип. 353).

Сучасна Україна перебуває в умовах суттєвих перетворень у соціальній, економічній, адміністративно-політичній сферах життя, що свідчить про активний поступальний розвиток українського суспільства, демократичні шляхи вирішення проблемних питань, пріоритет законності у здійсненні державного управління, у тому числі закладами охорони здоров'я. Водночас необхідно зазначити розвиток нових медичних технологій, прагнення людини покращити якість та тривалість життя. Враховуючи універсальний характер права, постало питання про необхідність адекватного юридичного забезпечення медичної діяльності. В основі курсу лежать основні засади медичного права як молоді галузі українського права, яка регулює суспільні відносини, пов'язані з реалізацією прав громадян на здоров'я, зокрема між громадянином і закладом охорони здоров'я, пацієнтом і медичним працівником у сфері надання медичної допомоги.

Розрахована на наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, працівників-практиків та широкого кола читачів.

УДК 349:61](076)

ISSN 1811-492X

© Валецька О. В., 2021

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2021

ЗМІСТ

---

1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Програма навчальної дисципліни.....	6
3. Зміст навчальної дисципліни	7
3.1. План лекцій	7
3.2. План семінарських занять (заочна форма навчання).....	7
4. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання	9
5. Рекомендовані джерела інформації.....	17
5.1. Основні джерела (Основна література, методичне забезпечення, ресурси)	17
5.2. Додаткові джерела.....	18
6. Конспект лекцій з курсу	22

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Заочна форма навчання: 516 Мз

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Правові засади діяльності закладів охорони здоров'я	
Галузь знань	07 Управління та адміністрування	
Спеціальність	073 Менеджмент	
Спеціалізація (якщо є)	–	
Освітня програма	«Менеджмент в сфері охорони здоров'я в галузі знань "Управління та адміністрування"»	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	V	
Навчальний рік	2020–2021	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
		XIV–XV
Загальна кількість кредитів ЄКТС / годин	6 кредитів / 180 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
		10 год лекцій 10 год семінарських занять 160 год самостійної роботи студентів
Відсоток аудиторного навантаження		11 %
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	–	
Форма підсумкового контролю	Іспит (XV триместр)	

Мета, завдання вивчення дисципліни

Предметом вивчення дисципліни є забезпечення отримання теоретичних знань і вироблення навичок щодо практичного застосування норм права, сприяння у формуванні у здобувачів освіти високого рівня правосвідомості та підвищення правової культури, а також недопущення правового нігілізму. В основі курсу лежать основні засади медичного права як молодшої галузі українського права, яка регулює суспільні відносини, пов'язані з реалізацією прав громадян на здоров'я, зокрема між громадянином і закладом охорони здоров'я, пацієнтом і медичним працівником у сфері надання медичної допомоги.

Мета: фахова підготовка магістрів, формування і розвиток їхньої компетенції у галузі медичного права, спрямована на отримання

необхідного обсягу теоретичних медико-правових знань, набуття практичних навичок у сфері діяльності закладів охорони здоров'я, оволодіння достатнім рівнем правової культури та правової свідомості для збереження балансу взаємин між суб'єктами медичних правовідносин і дотримання прав людини у сфері охорони здоров'я.

Основними завданнями вивчення дисципліни є отримання здобувачами освіти знань, зокрема щодо історії становлення юридичної регламентації медичної діяльності в Україні; конституційного регулювання прав людини у сфері охорони здоров'я в Україні; загального і спеціального законодавства у сфері охорони здоров'я; видів юридичної відповідальності за професійні правопорушення в окресленій царині; прав і обов'язків суб'єктів медичних правовідносин (пацієнтів, медичних працівників, законних представників пацієнта тощо); дефектів надання медичної допомоги; механізмів контролю якості медичної допомоги; правового регулювання медичної допомоги в Україні; юридичних аспектів профілактики і лікування інфекційних хвороб; законодавчого забезпечення донорства (крові, тканин, репродуктивних клітин); регулювання експертної діяльності за законодавством України.

Передумови вивчення дисципліни

Сучасна Україна перебуває в умовах суттєвих перетворень у соціальній, економічній, адміністративно-політичній сферах життя, що свідчить про активний поступальний розвиток українського суспільства, демократичні шляхи вирішення проблемних питань, пріоритет законності у здійсненні державного управління, у тому числі закладами охорони здоров'я. Водночас необхідно зазначити розвиток нових медичних технологій, прагнення людини покращити якість та тривалість життя. Враховуючи універсальний характер права, постало питання про необхідність адекватного юридичного забезпечення медичної діяльності.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви розділів та тем	Всього годин	За форми занять, годин		
			Аудиторні		Самостійна робота студента
			лекційні	семінарські	
1	Документування в закладах охорони здоров'я	24	4	–	20
2	Юридична регламентація медичної діяльності в Україні	20	–	–	20
3	Правовий статус пацієнта	14	2	2	10
4	Лікарська таємниця та її законодавче визначення	14	2	2	10
5	Правовий статус медичних працівників	22	–	2	20
6	Відповідальність медичних працівників	26	2	4	20
7	Правове регулювання медичної експертизи	20	–	–	20
8	Правове регулювання окремих видів медичної діяльності	20	–	–	20
9	Правова кваліфікація дефектів надання медичної допомоги	20	–	–	20
	Всього	180	10	10	160

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Лекція № 1. Правовий статус пацієнта 1. Права та обов'язки пацієнта. 2. Відмова лікаря від подальшого ведення пацієнта. 3. Права іноземців у сфері охорони здоров'я в Україні. 4. Захист прав пацієнтів у Конвенціях ЄС та Європейському Суді з прав людини.
2	Лекція № 2. Лікарська таємниця та її законодавче визначення 1. Правове регулювання збереження лікарської таємниці. 2. Адвокатський запит та робота з ним. 3. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками відомостей, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням своїх обов'язків.
3	Лекція № 3. Правовий статус медичних працівників 1. Законодавче закріплення прав медичних працівників. 2. Судовий захист прав медичних працівників. 3. Захист честі, гідності, ділової репутації. 4. Відповідальність медичних працівників

3.2. План семінарських занять (заочна форма навчання)

№	Тема заняття / план
1	Семінарське заняття № 1. Правовий статус пацієнта 1. Права та обов'язки пацієнта. 2. Відмова лікаря від подальшого ведення пацієнта. 3. Права іноземців у сфері охорони здоров'я в Україні. 4. Захист прав пацієнтів у Конвенціях ЄС та Європейському Суді з прав людини.
2	Семінарське заняття № 2. Лікарська таємниця та її законодавче визначення 1. Правове регулювання збереження лікарської таємниці. 2. Адвокатський запит та робота з ним. 3. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками відомостей, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням своїх обов'язків.
3	Семінарське заняття № 3. Правовий статус медичних працівників 1. Законодавче закріплення прав медичних працівників. 2. Судовий захист прав медичних працівників. 3. Захист честі, гідності, ділової репутації.

4	Семінарське заняття № 4. Відповідальність медичних працівників 1. Ознаки юридичної відповідальності. 2. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників. 3. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників.
5	Семінарське заняття № 5. Відповідальність медичних працівників 1. Адміністративна відповідальність медичних працівників. 2. Кримінальна відповідальність медичних працівників.

Завдання для самостійної роботи

Написання контрольної роботи (самостійний пошук, опрацювання матеріалу)

Забезпечення освітнього процесу

Вимагає використання проектора на лекційних заняттях.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Підсумковий контроль

Екзамен – форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з дисципліни «Правові засади діяльності закладів охорони здоров'я» за весь курс навчання, що проводиться як контрольний захід. До підсумкового контролю з дисципліни «Правові засади діяльності закладів охорони здоров'я» у вигляді екзамену студент допускається, якщо виконав навчальний план дисципліни, що передбачає обов'язкове позитивне оцінювання всіх передбачених видів аудиторних робіт (семінарських занять), самостійної роботи та індивідуальних завдань відповідно до умов визначення рейтингу, та якщо набрав у семестрі певну кількість балів: для екзамену не менше 20 балів.

Перелік питань, які виносяться на екзамен

1. Законодавство про охорону здоров'я: сучасний стан та перспективи розвитку.
2. Роль та значення лікарської етики у загальній структурі соціального регулювання медичної діяльності.
3. Правова природа медичної допомоги та медичних послуг.
4. Медична реформа в Україні: її сутність та етапи впровадження.
5. Система закладів охорони здоров'я в Україні за медичною реформою.
6. Правове регулювання екстреної медичної допомоги в Україні.
7. Правове регулювання первинної медичної допомоги в Україні.
8. Правове регулювання вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги в Україні.
9. Загальна характеристика паліативної медичної допомоги.
10. Загальна характеристика медичної реабілітації.
11. Правове регулювання донорства крові та її компонентів.
12. Поняття програми державних гарантій медичного обслуговування населення та її основні принципи.
13. Права та обов'язки пацієнтів у сфері державних фінансових гарантій.
14. Особливості договорів про медичне обслуговування населення за програмою фінансових гарантій.
15. Поняття «лікарська таємниця».

16. Право людини на медичну інформацію.
17. Загальні організаційно-правові питання інформованої згоди пацієнта.
18. Критерії правомірності інформованої згоди пацієнта.
19. Право людини на згоду на медичне втручання.
20. Право на відмову від медичного втручання.
21. Особливості правового статусу законних представників у сфері охорони здоров'я.
22. Права пацієнтів в окремих напрямках медичної діяльності.
23. Правове регулювання збереження лікарської таємниці.
24. Обов'язок щодо збереження лікарської таємниці в Етичному кодексі лікарів.
25. Поняття «адвокатський запит» та надання інформації на нього у закладах охорони здоров'я.
26. Інформація з обмеженим доступом за Законом України «Про доступ до публічної інформації».
27. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Закону України «Про психіатричну допомогу».
28. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Сімейного кодексу України.
29. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіцит людини (ВІЛ) та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ».
30. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
31. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними».
32. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Закону України «Про протидію захворюванню на туберкульоз».
33. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невинного характеру.

34. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.
35. Правове регулювання примусового лікування.
36. Поняття «пацієнт». Його права та обов'язки.
37. Права і обов'язки застрахованих осіб відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».
38. Підстави для відмови в наданні допомоги з тимчасової непрацездатності.
39. Відмова лікаря від подальшого ведення пацієнта.
40. Відмова сімейного лікаря у прийнятті декларації.
41. Правове та процедурне закріплення відмови лікаря.
42. Юридичний конфлікт як підстава для захисту прав пацієнта.
43. Досудовий рівень захисту прав пацієнтів.
44. Судовий спосіб захисту прав пацієнтів.
45. Надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства.
46. Платні та безоплатні медичні послуги, які надаються іноземцям та особам без громадянства.
47. Міждержавні угоди щодо надання медичної допомоги та їх дія в сучасних умовах в Україні.
48. Право на отримання екстреної медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства.
49. Особливості надання медичної допомоги дітям, які не є громадянами України.
50. Захист прав пацієнтів у Конвенціях ЄС.
51. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту прав пацієнтів в Україні.
52. Професійні права та пільги медичних та фармацевтичних працівників.
53. Професійні обов'язки медичних та фармацевтичних працівників.
54. Правове регулювання трудових відносин медичних працівників.
55. Індивідуальні та колективні трудові відносини медичних працівників.
56. Судовий захист прав медичних працівників.
57. Захист честі, гідності та ділової репутації медичних та фармацевтичних працівників.
58. Поняття та ознаки юридичної відповідальності.
59. Адміністративна відповідальність медичних працівників.
60. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 131 ККУ).

61. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 132 ККУ).
62. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 139 ККУ).
63. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 140 ККУ).
64. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 141 ККУ).
65. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 142 ККУ).
66. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 143 ККУ).
67. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 144 ККУ).
68. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 145 ККУ).
69. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 184 ККУ).
70. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 319 ККУ).
71. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 320 ККУ).
72. Кримінальна відповідальність за ст. 325 ККУ.
73. Цивільно-правова відповідальність за порушення медичного законодавства.
74. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників.
75. Матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну закладу охорони їх працівниками.
76. Правове регулювання клініко-експертної оцінки якості та обсягів медичної допомоги.
77. Медична експертиза та контроль якості медичної допомоги.
78. Дефекти надання медичної допомоги.
79. Лікарська помилка та нещасний випадок.
80. Експертна діяльність у сфері охорони здоров'я.
81. Поняття, види та значення медичних експертиз.
82. Медико-соціальна експертиза втрати працездатності та стійкого розладу функцій організму.
83. Військово-лікарська експертиза.
84. Судово-медична та судово-психіатрична експертиза.
85. Правове регулювання трансплантації анатомічних матеріалів людини.
86. Надання згоди або незгоди на вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб.
87. Загальні питання юридичного забезпечення психіатричної допомоги.
88. Принципи надання психіатричної допомоги.
89. Сучасна нормативно-правова база України з питань проведення медичних (клінічних) експериментів
90. Умови правомірності проведення медичних експериментів за участю людини.

Максимальна кількість балів за іспит – 40. Екзаменаційний білет містить 3 теоретичних питання. Повна відповідь на 1 питання (з відповідями на додаткові уточнювальні питання) оцінюється максимум

Правове регулювання діяльності закладів охорони здоров'я

у 12 балів, а повна відповідь на 2–3 питання (з відповідями на додаткові уточнювальні питання) оцінюється максимум у 14 балів.

<i>Відповідь на питання екзаменаційного білету</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
<i>1 питання</i>	<i>12</i>
<i>2 питання</i>	<i>14</i>
<i>3 питання</i>	<i>14</i>
<i>Всього</i>	<i>40</i>

Зразок екзаменаційного білету

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр
073 Менеджмент «Менеджмент в сфері охорони здоров'я в галузі знань
«Управління та адміністрування»
Триместр XV

Навчальна дисципліна: «Правові засади діяльності закладів охорони здоров'я»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 3

1. Правова природа медичної допомоги та медичних послуг.
2. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками інформації, що становить лікарську таємницю відповідно до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру.
3. Кримінальна відповідальність медичних працівників (ст. 140 ККУ).

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права

Протокол № _____
від «__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри історії
та теорії держави і права
Екзаменатор

_____ І. С. Лісна
_____ О. В. Валецька

Оцінювання роботи студента на семінарському занятті

Високий рівень (5). Студент має глибокі, міцні і систематичні знання з усіх теоретичних положень теми, може не тільки вільно сформулювати, але й самостійно довести важливі висновки, принципи, вико-

ристовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання, пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з уже вивчених юридичних та загальноосвітніх дисциплін. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатнім рівнем узагальненості знань. Під час виконання практичних завдань студент дотримується усіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати.

Рівень вище середнього (4). Студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття, категорії і принципи теми, а також пов'язати їх з реальними явищами, може привести вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, може самостійно довести їх. Демонструє здатність пов'язати матеріал теми з раніше отриманими знаннями з дисципліни. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій та перетворень, може самостійно сформулювати типову задачу за її словесним описом, скласти типову схему та обрати раціональний метод розв'язання, здатний провести аналіз і узагальнення результату. У вирішенні фабули студент може самостійно підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки.

Середній рівень (3). Студент знає основні поняття, категорії і термінологію теми, може сформулювати базові принципи теми, пов'язати їх з деякими реальними явищами, може привести в основному правильне вербальне формулювання основних теоретичних положень теми, навести окремі приклади їх застосування у практичній діяльності, але не завжди може самостійно довести їх. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь в основному логічна, але розуміння не є узагальненим. Студент в цілому самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій, допускає незначну кількість помилок, які виправляє самостійно, але не завжди здатний провести аналіз і узагальнення результату. Під час вирішення фабули студент може за допомогою викладача підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки.

Достатній рівень (2). Студент відтворює основні поняття і визначення теми, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок

між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теорії, може визначити окремі термінологічні дефініції теоретичного положення за словесним формулюванням і навпаки; допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може. Студент може розв'язати найпростіші типові задачі за зразком, виявляє здатність виконувати основні елементарні аналізи, але не спроможний самостійно сформулювати задачу за словесним описом і визначити метод її розв'язання. У вирішенні фабули студент виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але з помилками, які виправляє за вказівкою викладача; робить в основному правильні висновки, але не розуміє достатньою мірою мету роботи.

Низький рівень (1). Відповідь студента у відтворенні навчального матеріалу теми елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями. У відповіді цілком відсутня самостійність. Студент знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями теми, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення теорії (риси, принципи). Не здатний пов'язати матеріал теми з раніше вивченим матеріалом. Під час вирішення фабули студент вміє користуватися окремими законодавчими положеннями, але не може самостійно виконати роботу і зробити висновки.

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів	
1	Усна відповідь на семінарському занятті	25 (5*5)	
2	Контрольна індивідуальна робота	35	
4	Екзамен (XV триместр)	40	
	Всього	100	

Усна відповідь на семінарських заняттях включає в себе: опитування щодо будь-якого питання, винесеного на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, доповнень відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що були вивчені раніше), вирішення ситуаційних завдань з необхідною аргументацією та посиланням на законодавство. Максимальна кількість балів може бути виставлена студентам, підготовленим до відповідей на усі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Протягом триместру заплановано 5 усних відповідей студента з максимальною оцінкою у 5 балів. Всього за триместр за усні відповіді студент максимум набирає 25 балів.

Контрольна індивідуальна робота: за виконання контрольної, що виконується під час самостійної роботи, студент заочної форми навчання може отримати максимально 35 балів. Метою написання контрольної роботи є поглиблене вивчення студентом широкого кола питань із курсу, що вивчається, шляхом опрацювання основної та додаткової літератури. Варіанти завдань і вимоги до контрольної роботи подаються в системі Moodle. Виконана контрольна робота завантажується в електронному вигляді в систему Moodle за 2 тижні до початку іспитово-залікової сесії.

5. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

5.1. Основні джерела (Основна література, методичне забезпечення, ресурси)

1. Медико-правовий тлумачний словник / упоряд. І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко, Н. Є. Хлібороб, О. В. Цибак; за ред. І. Я. Сенюти. – Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2010.
2. Медичне право України : підручник / за заг. ред. д. ю. н., проф. С. Г. Стеценка. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 507 с.
3. Медичне право України : практикум / уклад. : І. Я. Сенюта, І. О. Богомазова, О. Ю. Кашинцева, Д. Й. Клапятий, Р. А. Майданик, О. Є. Січкоріз, Х. Я. Терешко, У. Я. Хребтань, Х. М. Шубак ; заг. ред. І. Я. Сенюти. – Львів : Світ, 2014.
4. Сучасне українське медичне право : монографія / за заг. ред. С. Г. Стеценка. – К. : Атіка, 2010. – 496 с.
5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. Ст. 141.
6. Кодекс законів про працю України. – Закон від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (в редакції за станом на 01.03.2011 року) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44, Ст. 356.
8. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст.144.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 234-III. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>.
10. Кодекс України про адміністративне правопорушення від 07.12.1984р. № 8073-X. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>.
11. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Верховна Рада України; Закон від 19.11.1992 р. № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
12. Етичний кодекс лікаря України, прийнятий Всеукраїнським з'їздом лікарських організацій та X З'їздом Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ) від 27 вересня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/17132>.

13. Про екстрену медичну допомогу. Закон України від 05.07.2012 р. № 5081-VI. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5081-17>.
14. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення. Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2168-19>.
15. Про охорону дитинства. Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2402-14>.
16. Про лікарські засоби. Закон України від 04.04.1996 р. № 123/96-ВР. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/123/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Про доступ до публічної інформації. Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2939-17>.
18. Про психіатричну допомогу. Закон України від 22.02.2000 р. № 1489-III. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1489-14>.
19. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіцит людини (ВІЛ) та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ. Закон України від 12.12.1991 р. № 1972-XII. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1972-12>.
20. Концепція управління якістю медичної допомоги у галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 року. Наказ МОЗ від 01.08.2011 р. № 454. Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article>.

5.2. Додаткові джерела

1. Загальна декларація прав людини: ООН, 10 грудня 1948 р. // Голос України від 10.12.2008 р. – № 236.
2. Декларація про медичну допомогу, орієнтовану на пацієнта / Міжнародний альянс організацій пацієнтів, від 24.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.patientsorganizations.org>
3. Декларація про розвиток прав пацієнтів в Європі: Європейська нарада з прав пацієнтів, Амстердам, 28–30 березня 1994 р. ВООЗ Європейське регіональне бюро. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Європейська хартія прав пацієнтів, листопад 2002 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html>.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи, від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину: Рада Європи, Європейський Союз; Конвенція від 04.04.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334.
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1105-14>.
8. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
9. Угода про надання медичної допомоги громадянам держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав. Ратифікація від 01.06.2000 р. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_027.
10. Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу. Наказ МОЗ України від 19.03.2018 р. № 503. Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article>.
11. Порядок надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового. Постанова КМУ від 19.03.2014 р. № 121. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121-2014-%D0%BF>.
12. Про затвердження Порядку вибору та зміни лікаря первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та форми первинної облікової документації: Наказ МОЗ України від 04.11.2011 р. № 756. Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article>.
13. Про затвердження зразка технічного опису листка непрацездатності та Інструкції про порядок заповнення листка непрацездатності: Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03.11.2004 № 532/274/136-ос/1406. Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article>

14. Про затвердження Інструкції про проведення обов'язкових попередніх і періодичних психіатричних оглядів. Наказ МОЗ від 01.02.2002 р. № 12. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0094-02>.
15. Правила застосування примусових заходів медичного характеру в спеціальному закладі з надання психіатричної допомоги. Наказ МОЗ від 31.08.2018=7 р. № 992. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-17>.
16. Про донорство крові та її компонентів. Закон України від 23.06.1995 р. № 239/95-ВР. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/239/95-%D0%B2%D1%80>.
17. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини. Закон України від 17.05. 2018 р. № 2427-VIII. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2427-19>.
18. Про судову експертизу. Закон України від 25.02. 1994 р. № 4038-XII. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4038-12>.
19. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ Мін'юста від 08.10.1998 р. № 53/5. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
20. Положення про клініко-експертну комісію МОЗ. Наказ МОЗ від 05.02.2016. № 69. Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article>.
21. Порядок контролю якості медичної допомоги. Наказ МОЗ від 28.09.2012 р. № 752. Режим доступу : <https://moz.gov.ua/article>.
22. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.05.2018 № 865. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18>.
23. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи. Наказ МОЗ від 17.01.1995 р. № 6. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>.
24. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини. Закон України від 17.05. 2018 р. № 2427-VIII. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2427-19>.
25. Про поховання та похоронну справу. Закон України від 10.07.2003 р. № 1102-IV. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1102-15>.
26. Про затвердження нормативно-правових документів з питань трансплантації. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25 вересня 2000 р. № 226. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0697-00>.

27. Про затвердження Положення про Координаційний центр трансплантації органів, тканин і клітин. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 11 грудня 2006 р. № 812. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1380-06>.
28. Перелік послуг з надання третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги методом трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів, які надаються учасниками пілотного проекту щодо зміни фінансового забезпечення оперативного лікування з трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів. Постанова КМУ від 18.12.2019 р. № 1083. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1083-2019-%D0%BF>.
29. Інструкція щодо вилучення органів людини у донора-трупа. Наказ МОЗ від 25.09.2000 № 226. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-00>.

6. КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З КУРСУ

Тема 1. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПАЦІЄНТА. ВІДМОВА ЛІКАРЯ ВІД ПОДАЛЬШОГО ВЕДЕННЯ ПАЦІЄНТА

1. Права та обов'язки пацієнта.
2. Відмова лікаря від подальшого ведення пацієнта.
3. Права іноземців у сфері охорони здоров'я в Україні.
4. Захист прав пацієнтів у Конвенціях ЄС та Європейському Суді.

1. Права та обов'язки пацієнта.

Основи законодавства України про охорону здоров'я

Стаття 10.

Пацієнт – фізична особа, яка звернулася за медичною допомогою та/або якій надається така допомога (ч. 1.).

Стаття 10. Обов'язки громадян у сфері охорони здоров'я

Громадяни України зобов'язані:

- а) піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;
- б) у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення;
- в) вживати передбачених Законом України «Про екстрену медичну допомогу», заходів для забезпечення надання екстреної медичної допомоги іншим особам, які знаходяться у невідкладному стані;
- г) виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про охорону здоров'я.

Стаття 39. Обов'язок надання медичної інформації

Пацієнт, який досяг **повноліття**, має право на отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я.

Батьки (усиновлювачі), опікун, піклувальник **мають право** на отримання інформації про стан здоров'я дитини або підопічного.

Медичний працівник **зобов'язаний** надати пацієнтові в доступній формі інформацію про стан його здоров'я, мету проведення запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, у тому числі наявність ризику для життя і здоров'я.

Якщо інформація про хворобу пацієнта **може погіршити** стан його здоров'я або погіршити стан здоров'я фізичних осіб, визначених частиною другою цієї статті, зашкодити процесові лікування, медичні

працівники мають право надати неповну інформацію про стан здоров'я пацієнта, обмежити можливість їх ознайомлення з окремими медичними документами.

У разі смерті пацієнта члени його сім'ї або інші уповноважені ними фізичні особи мають право бути присутніми при дослідженні причин його смерті та ознайомитися з висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків до суду.

Європейська хартія прав пацієнтів 2002 р.

У Хартії перелічено **14 конкретних прав пацієнта**, які в цей момент перебувають під загрозою, а саме права на: профілактичні заходи, доступність, інформацію, згоду, вільний вибір, приватність і конфіденційність, повагу до часу пацієнта, дотримання стандартів якості, безпеку, інновації, попередження за можливості страждань і болю, індивідуальний підхід до лікування, подання скарги і компенсацію.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р.

Стаття 16. Права, обов'язки та відповідальність застрахованих осіб

1. Застраховані особи **мають право** на:

1) безоплатне отримання інформації про порядок витрачання страхових коштів Фонду та роз'яснення з питань соціального страхування;

2) отримання у разі настання страхового випадку матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг, передбачених цим Законом;

3) участь у розслідуванні страхового випадку, у тому числі за участі представника профспілкового органу або своєї довіреної особи;

4) послуги медичної реабілітації;

5) послуги професійної реабілітації, включаючи збереження робочого місця, навчання або перекваліфікацію, якщо загальна тривалість професійної реабілітації не перевищує двох років;

6) відшкодування витрат під час проходження медичної і професійної реабілітації на проїзд до місця лікування чи навчання і назад, витрат на житло та харчування, транспортування багажу, на проїзд особи, яка його супроводжує;

7) послуги соціальної реабілітації, включаючи придбання автомобіля, протезів, допомогу у веденні домашнього господарства, що надаються відповідно до законодавства;

8) оскарження дії страховика, страхувальника-роботодавця щодо надання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг;

9) судовий захист своїх прав.

2. Застраховані особи зобов'язані:

1) у разі настання нещасного випадку або професійного захворювання:

– лікуватися в лікувально-профілактичних закладах або в медичних працівників, з якими Фонд уклав угоди на медичне обслуговування;

– дотримуватися правил поведінки та режиму лікування, визначених лікарями, які його лікують;

– не ухилятися від професійної реабілітації та виконання вказівок, спрямованих на якнайшвидше повернення його до трудової діяльності;

2) дотримуватися режиму, визначеного лікарем на період тимчасової непрацездатності;

Стаття 23. Підстави для відмови в наданні допомоги по тимчасовій непрацездатності

1. Допомога по тимчасовій непрацездатності не надається:

1) у разі одержання застрахованою особою травм або її захворювання при вчиненні нею злочину;

2) у разі навмисного заподіяння шкоди своєму здоров'ю з метою ухилення від роботи чи інших обов'язків або симуляції хвороби;

3) за час перебування під арештом і за час проведення судово-медичної експертизи;

4) за час примусового лікування, призначеного за постановою суду;

5) у разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням або травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних з таким сп'янінням;

6) за період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням.

2. Застраховані особи, які в період отримання допомоги по тимчасовій непрацездатності **порушують режим**, встановлений для них лікарем, або не з'являються без поважних причин у призначений строк на медичний огляд, у тому числі на лікарсько-консультативну комісію (ЛКК) чи медико-соціальну експертну комісію (МСЕК),

втрачають право на цю допомогу з дня допущення порушення на строк, що встановлюється рішенням органу, який призначає допомогу по тимчасовій непрацездатності.

2. Відмова лікаря від подальшого ведення пацієнта

Основи законодавства України про охорону здоров'я

Стаття 34. Лікуючий лікар

Лікуючий лікар – лікар закладу охорони здоров'я або лікар, який провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа – підприємець і який надає медичну допомогу пацієнту в період його обстеження та лікування.

Лікуючий лікар обирається пацієнтом або призначається йому в установленому цими Основами порядку. Обов'язками лікуючого лікаря є своєчасне і кваліфіковане обстеження та лікування пацієнта.

Пацієнт вправі вимагати заміни лікаря.

Лікар **має право відмовитися** від подальшого ведення пацієнта, якщо останній не виконує медичних приписів або правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я, за умови, що це не загрожуватиме життю хворого і здоров'ю населення.

Лікар **не несе відповідальності** за здоров'я хворого в разі відмови останнього від медичних приписів або порушення пацієнтом встановленого для нього режиму.

Нормативи навантаження лікуючих лікарів затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Правове регулювання законної відмови лікаря

1. Про затвердження зразка технічного опису листка непрацездатності та Інструкції про порядок заповнення листка непрацездатності: Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03.11.2004 № 532/274/136-ос/1406 [п. 4.1].

«У листку непрацездатності лікарем при порушенні хворим призначеного режиму вказується вид порушення (наприклад, несвочасна явка на прийом до лікаря; алкогольне, наркотичне, токсичне сп'яніння під час лікування; вихід на роботу без дозволу лікаря; самовільне

залишення закладу охорони здоров'я; виїзд на лікування в іншому закладі охорони здоров'я без відмітки про дозвіл виїзду та ін.)».

2. Про затвердження Порядку вибору та зміни лікаря первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та форми первинної облікової документації: Наказ МОЗ України від 04.11.2011 р. № 756.

3. Етичний кодекс лікаря України, прийнятий і підписаний на Всеукраїнському з'їзді лікарських організацій та Х З'їзді Всеукраїнського лікарського товариства від 27.09.2009 р. [п. 3.4].

«За винятком випадків невідкладної допомоги, лікар має право відмовитись від лікування хворого, якщо упевнений, що між ним і пацієнтом відсутня необхідна взаємна довіра, коли відчуває себе недостатньо компетентним або не має у своєму розпорядженні необхідних для проведення лікування можливостей та в інших випадках, якщо це не суперечить Клятві лікаря України».

Докази, які необхідно збирати лікарю

Такими доказами передусім можуть бути **записи в медичній документації** (медичній картці) пацієнта про всі випадки, коли він: не виконував письмові рекомендації лікаря; не приходив на заплановані огляди. **Після кожного** порушення письмових рекомендацій слід робити відповідний запис у медичній картці й ознайомлювати з ним пацієнта під підпис. Якщо лікар призначає інший час для прийому, він має вимагати, щоб пацієнт підписав інформацію про попередню неявку. **Усі порушення** варто документувати та оформлювати: доповідні записки акти. Акти складають за участю не менше двох очевидців певної події. Щоб запобігти розголошенню лікарської таємниці, **очевидцями** мають бути медичні працівники, які засвідчують акт підписами.

3. Права іноземців у сфері охорони здоров'я в Україні

Основним нормативним документом, який регулює правовий статус, закріплює основні права, свободи та обов'язки іноземців, які проживають на території України, є Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. № 3773-VI (далі – *Закон № 3773*).

Як визначено у *п. 6 ст. 1* цього Закону **іноземець** – це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, **користуються тими самими правами і свободами**, а також несуть такі самі обов'язки, **як і громадяни України**, за

винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземці та особи без громадянства **можуть**:

– у встановленому порядку іммігрувати в Україну на **постійне проживання**;

– прибути до України для працевлаштування **на визначений термін роботи**;

– прибути до України для здійснення певної діяльності (проповідання релігійних віровчень, у діяльності філій, відділень, представництв тощо) **на визначений термін діяльності**;

– прибути до України для навчання **на визначений термін навчання**;

– тимчасово перебувати на території України.

Іноземці та особи без громадянства, які іммігрували на постійне проживання або прибули для тимчасового перебування з певних причин, не заборонених чинним законодавством, отримують **посвідки** відповідно на постійне або тимчасове проживання.

Відповідно до ст. 1 Закону № 3773 **посвідка на постійне проживання** – це документ, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства та підтверджує право на постійне проживання в Україні. В свою чергу, **посвідка на тимчасове проживання** – це документ, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства та підтверджує законні підстави для тимчасового проживання в Україні.

Усі підстави видачі таких посвідок наведені у ст. 5 Закону № 3773.

Крім цього, іноземця або особу без громадянства може бути визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або їм може бути надано тимчасовий захист у порядку, встановленому законом (п. 1 ст. 6 Закону № 3773).

Порядок регулювання суспільних відносин у сфері визнання особи біженцем, особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, визначено *Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 р. № 3671-VI*.

Іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, медичні послуги надаються відповідно до норм Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, затвердженого постановою КМУ від 19.03.2014 р. № 121 (далі – *Порядок № 121*).

Цей *Порядок* регулює механізм надання закладами охорони здоров'я державної та комунальної форми власності медичної допомоги:

– іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України;

– іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають на території України;

– іноземцям та особам без громадянства:

а) які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

б) стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

в) яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту.

При цьому іноземцям та особам без громадянства, які **постійно проживають на території України**, іноземцям та особам без громадянства, яких визнано **біженцями** або особами, які потребують додаткового захисту, медична допомога надається за рахунок бюджетних коштів, **передбачених на цю мету у державному та місцевих бюджетах**.

Також медичне обстеження іноземців та осіб без громадянства, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, іноземців та осіб без громадянства, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ПОРЯДОК надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та компенсації вартості медичних послуг і лікарських засобів, наданих іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України

Цей *Порядок* регулює механізм надання закладами охорони здоров'я державної та комунальної форми власності (далі – заклади охорони здоров'я) медичної допомоги:

1. Іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України.

2. Іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають на території України.

3. Іноземцям та особам без громадянства:

- які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;
- стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;
- яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту.

4. Іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, медична допомога надається на платній основі, якщо інше не передбачено міжнародними договорами чи законами України.

Абзац перший пункту 2 в редакції Постанови КМ № 409 від 25.04.2018

1. Вартість медичної допомоги, наданої іноземцю або особі без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, визначається закладом охорони здоров'я, який її надав, у встановленому МОЗ порядку, крім окремих науково-дослідних установ Національної академії медичних наук, які є учасниками пілотного проекту щодо зміни механізму фінансового забезпечення надання медичної допомоги.

Абзац другий пункту 2 в редакції Постанови КМ № 1161 від 27.12.2019

1. Оплата вартості медичної допомоги, наданої іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, може здійснюватися у безготівковій або готівковій формі в національній валюті.

2. У разі коли надання медичних послуг і лікарських засобів, пов'язаних з наданням екстреної медичної допомоги, оплачується за рахунок коштів державного бюджету за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення (програмою медичних гарантій), іноземці або особи без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, зобов'язані компенсувати державі їх повну вартість відповідно до закону.

3. Компенсація повної вартості наданих медичних послуг і лікарських засобів здійснюється шляхом перерахування іноземцем або особою без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, надавачу медичних послуг повної вартості наданих такій особі медичних послуг і лікарських засобів.

4. Повна вартість медичних послуг і лікарських засобів, пов'язаних з наданням екстреної медичної допомоги, визначається на рівні не нижче їх собівартості, яка розраховується надавачем медичних послуг та відображається в рахунку.

5. Надавач медичних послуг зобов'язаний надати іноземцю або особі без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, або їх законним представникам рахунок із зазначенням суми, яка підлягає компенсації. Іноземець або особа без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, або їх законні представники зобов'язані оплатити таку суму компенсації за рахунком до виїзду за межі території України.

6. Надавач медичних послуг протягом 30 календарних днів з дати надходження суми компенсації зобов'язаний перерахувати до державного бюджету суму коштів, сплачену йому НСЗУ згідно з тарифом за надання відповідних медичних послуг і лікарських засобів іноземцю або особі без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України.

7. Надавач медичних послуг зобов'язаний повідомити Адміністрації Держприкордонслужби в електронній формі про іноземців або осіб без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, яким були надані медичні послуги і лікарські засоби, пов'язані з наданням екстреної медичної допомоги, не пізніше ніж наступного дня після надання таких медичних послуг, для вжиття заходів щодо забезпечення компенсації такими особами повної вартості наданих медичних послуг і лікарських засобів.

Порядок доповнено пунктом 2 згідно з Постановою КМ № 409 від 25.04.2018

1. Іноземцям та особам без громадянства, **які постійно проживають на території** України, іноземцям та особам без громадянства, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, медична допомога надається за рахунок бюджетних коштів, передбачених на цю мету у державному та місцевих бюджетах.

2. Медичне обстеження іноземців та осіб без громадянства, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, іноземців та осіб без громадянства, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та надання їм екстреної медичної допомоги здійснюються на безоплатній основі (за рахунок бюджетних коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах).

3. У разі укладення іноземцем або особою без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, із страховиком-резидентом договору страхування (поліса, свідоцтва, сертифіката), що гарантує оплату вартості медичної допомоги (далі – договір страхування), оплата зазначеної вартості здійснюється страховиком-резидентом шляхом перерахування коштів закладу охорони здоров'я, який надав медичну допомогу, за умови пред'явлення документа для оплати.

4. У разі укладення договорів про взаємне визнання договорів страхування між страховиком-резидентом та страховиком-нерезидентом гарантування оплати вартості медичної допомоги, наданої іноземцям або особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, здійснюється страховиком-резидентом за наявності в іноземця або особи без громадянства відповідного договору страхування.

5. Оплата вартості медичної допомоги, наданої закладами охорони здоров'я, може здійснюватися також зазначеною в договорі страхування компанією з координації надання медичної допомоги, що провадить діяльність в Україні.

6. У разі коли вартість медичної допомоги, наданої іноземцю або особі без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, перевищує страхову суму, передбачену договором страхування, іноземець або особа без громадянства сплачують різницю закладу охорони здоров'я, який її надав.

7. У разі відсутності в іноземця або особи без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, договорів страхування, передбачених пунктами 4–7 цього Порядку, а також неможливості документально підтвердити право на одержання безоплатної медичної допомоги в Україні, оплата вартості наданої медичної допомоги, зокрема екстреної, здійснюється іноземцем або особою без громадянства.

8. У разі відмови іноземця, який тимчасово перебуває на території України, від оплати наданої йому медичної допомоги питання щодо компенсації закладу охорони здоров'я витрат, пов'язаних з її наданням, вирішується за участю відповідних іноземних представництв в Україні.

9. Якщо чинними міжнародними договорами України встановлені інші правила, ніж ті, що містяться в цьому Порядку, застосовуються правила міжнародних договорів України.

МОЗ у листі від 20.01.2014 р. № 3.22-Д-1/1551 зазначає, що згідно з п. 1 Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, затвердженого постановою КМУ від 22.06.2011 р. № 667, медична допомога, у т.ч. екстрена, надається за плату, якщо законодавством або міжнародними договорами України не передбачено інше.

Україна має міжнародні договори щодо безоплатного надання екстреної медичної допомоги громадянам: Азербайджанської Республіки, Республіки Вірменія, Республіки Білорусь, Грузії, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Молдова, Російської Федерації, Таджикистану, Туркменістану, Республіки Узбекистан, Республіки Болгарія, Угорщини, Чехії, Великобританії, Монголії. Іноземці можуть звернутися по медичну допомогу, у т. ч. екстрену, до будь-якого державного чи комунального закладу охорони здоров'я. Вартість медичної допомоги, наданої іноземцю державними та комунальними закладами охорони здоров'я, визначається закладом охорони здоров'я, який її надав.

Чинні міждержавні угоди:

1. «Угода між МОЗ України та МОЗ Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі медицини та охорони здоров'я» (24.03.97).
2. «Угода між МОЗ України та МОЗ Республіки Білорусь про співробітництво в галузі медицини та охорони здоров'я» (17.07.95).
3. «Угода між МОЗ Вірменії та МОЗ України про співробітництво в галузі медицини та охорони здоров'я на 1996-1998 роки» (14.05.96).
4. «Угода між Урядом України та Урядом Республіки Узбекистан в галузі охорони здоров'я населення» (20.06.95).
5. «Угода між Урядом України та Урядом Республіки Грузії про співробітництво в галузі охорони здоров'я» (13.04.93).
6. «Угода між МОЗ України та МОЗ Киргизької Республіки про співробітництво в галузі охорони здоров'я» (18.04.97).
7. «Угода між МОЗ України та МОЗ Республіки Молдови про співробітництво в галузі медицини та охорони здоров'я на 1995–1996 рік» (29.08.95).
8. **Угода про надання медичної допомоги громадянам держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав. Ратифікація від 01.06.2000 р.**

Стаття 2. Швидка і невідкладна медична допомога у разі виникнення раптових гострих станів і захворювань, які загрожують життю хворого або здоров'ю оточуючих, нещасних випадків, отруень, травм, пологів і невідкладних станів в період вагітності надається громадянам безперешкодно, безкоштовно і в повному обсязі на території держави тимчасового перебування лікувально-профілактичними установами незалежно від організаційно-правових форм, відомчої приналежності і форм їх власності.

З моменту, коли загроза життю хворого або здоров'ю оточуючих усунена і можливе його транспортування, подальше надання медичної допомоги здійснюється на платній договірній основі.

Стаття 3. Надання планової медичної допомоги громадянам на території держави тимчасового перебування здійснюється на платній основі з проведенням взаєморозрахунків за договірними цінами або чинним прейскурантам.

Підставою для надання того чи іншого виду планової медичної допомоги є наявність відповідних медичних документів і гарантійне зобов'язання направляючої країни про оплаті фактичної вартості медичної допомоги.

За відсутності зазначених документів планова медична допомога надається після здійснення передоплати в розмірі не менш орієнтовної вартості лікування з проведенням подальших взаєморозрахунків за фактичними витратами між ЛПУ і пацієнтом або юридичною (фізичною) особою, його представляють.

В окремих випадках, за домовленістю Сторін, громадянам, страждають важкими захворюваннями, планова консультативна та лікувально-діагностична медична допомога може бути надана на інших умовах.

Закон України «Про екстрену медичну допомогу»

Стаття 2. Законодавство України у сфері надання екстреної медичної допомоги

2. Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України у сфері надання екстреної медичної допомоги, застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 3. Право на екстрену медичну допомогу та загальні засади її надання

1. На території України кожен громадянин України та будь-яка інша особа мають право на безоплатну, доступну, своєчасну та якісну екстрену медичну допомогу, яка надається відповідно до цього Закону.

Іноземці та особи без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, а також фізичні особи, які взяті під варту або яким призначено покарання у виді позбавлення волі, забезпечуються екстреною медичною допомогою у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»

Стаття 4. Програма медичних гарантій

1. У межах програми медичних гарантій держава гарантує громадянам, іноземцям, особам без громадянства, які постійно проживають на території України, та особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, **повну оплату** за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням:

- 1) екстреної медичної допомоги;
- 2) первинної медичної допомоги;
- 3) вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги;
- 4) третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги;
- 5) паліативної медичної допомоги;
- 6) медичної реабілітації;
- 7) медичної допомоги дітям до 16 років;
- 8) медичної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами.

2. Іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, у межах програми медичних гарантій держава забезпечує оплату необхідних медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з **наданням екстреної медичної допомоги**. Такі особи зобов'язані компенсувати державі повну вартість наданих медичних послуг та лікарських засобів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами чи законами України.

Медичні послуги та лікарські засоби, пов'язані з наданням інших видів медичної допомоги, оплачуються іноземцями та особами без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, за рахунок власних коштів, коштів добровільного медичного страхування чи інших джерел, не заборонених законодавством.

Закон України «Про охорону дитинства»

Стаття 3. Основні принципи охорони дитинства

Всі діти на території України, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я та народження дітей і їх батьків (чи осіб, які їх замінюють) або будь-яких інших обставин, мають рівні права і свободи, визначені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Конвенція ООН про права дитини

Стаття 24

1. Держави-учасниці визнають право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я. Держави-учасниці намагаються забезпечити, щоб жодна дитина не була позбавлена свого права на доступ до подібних послуг системи охорони здоров'я.

Всі діти, що перебувають на території України, – мають право на безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Це гарантовано Конституцією України (ст. 49).

4. Захист прав пацієнтів у конвенціях ЄС та європейському суді

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Стаття 1. Зобов'язання поважати права людини

Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції.

Розділ I Права і свободи

Стаття 2. Право на життя

1. **Право кожного на життя** охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Стаття 6. Право на справедливий суд

1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім

судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, **вважається невинуватим** доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

- a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;
- b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;
- c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;
- d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;
- e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

**Конвенція про захист прав та гідності людини
у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини
(Конвенція про права людини та біомедицину)(ETS-164)**

**Розділ I
Загальні положення**

Стаття 1. Предмет і мета

Сторони цієї Конвенції захищають гідність та самобутність людини і гарантують кожній особі – без дискримінації – дотримання її цілісності та інших прав і основних свобод у зв'язку з використанням біології та медицини.

Кожна сторона вживає в рамках свого внутрішнього законодавства необхідних для запровадження положень цієї Конвенції заходів.

Стаття 2. Пріоритет людини

Інтереси та благополуччя окремої людини **превалюють** над інтересами суспільства або науки.

Стаття 3. Однакові можливості використання медичної допомоги

Сторони, враховуючи наявні потреби та ресурси, уживають належних заходів для забезпечення в рамках їхньої юрисдикції рівного **для всіх членів** суспільства доступу до медичної допомоги належної якості.

Стаття 4. Професійні стандарти

Будь-яке медичне втручання, включаючи втручання з метою досліджень, повинно здійснюватись з **дотриманням** професійних норм і обов'язків, та відповідних правил професійної поведінки.

Стаття 10. Приватне життя та право на інформацію

1. Кожна особа має право на повагу до її особистого життя, коли йдеться про інформацію щодо здоров'я цієї особи.

2. Кожна особа має право ознайомитись із будь-якою зібраною інформацією про її здоров'я. Одночасно має поважатись також воля особи не отримувати такої інформації.

В інтересах пацієнта закон у виняткових випадках може встановлювати обмеження у здійсненні викладених у пункті 2 прав.

«Суріков проти України»: Зберігання роботодавцем медичних даних співробітників можливе лише за умови їх строгої конфіденційності, постійного оновлення та використання виключно з

метою їх збору (ст. 6 та ст. 8 Конвенції, заява № 42788/06, від 26.01.2017 р.)

Фабула судового акта: Заявник у червні 1997 року влаштувався до Державного видавничого дому Таврида робітником. Маючи освіту за кваліфікацією «інженер», заявник через кілька років після початку роботи двічі звертався до керівництва щодо призначення його на посаду інженера. Після отримання кількох невмотивованих відмов заявник звернувся до місцевого суду з вимогою зобов'язати роботодавця погодити його кандидатуру на бажану посаду.

Суд відмовив у задоволенні вимог заявника, однак під час судового процесу роботодавець зазначив, що причиною відмови у підвищенні заявника стала інформація щодо стану його психічного здоров'я, що була вказана у військовому квитку, наданому заявником під час оформлення на роботу, та довідки, наданої на запит роботодавця військкоматом. Згідно з цією інформацією, заявник у 1981 році був визнаний непридатним до військової служби в мирний час у зв'язку з діагнозом «психози, психічні порушення при органічних ураженнях головного мозку».

На думку заявника, дана інформація є такою, **що не підлягає поширенню** та розголошенню, тому звернувся до національних судів та розпочав низку цивільних процесів щодо порушення його честі та гідності шляхом поширення чутливої медичної інформації про нього серед керівництва та колег, незаконну обробку та зберігання персональних даних, наклеп та дискримінацію на підставі здоров'я.

З огляду на це Суд висловив думку, що **делегування кожному роботодавцю публічної функції, яка включає в себе зберігання чутливих медичних даних їх співробітників може бути виправдане за статтею 8 тільки у випадку, якщо таке зберігання супроводжується особливо суворими процедурними гарантіями для забезпечення того, що такі дані будуть зберігатись строго конфіденційно, не будуть використані для будь-якої іншої мети, крім тієї, з якою вони були зібрані, та будуть постійно оновлюватись** (див. п. 86 рішення).

При цьому ЄСПЛ звернув увагу, що Інструкція No165, яка й містить дані про стан здоров'я військовозобов'язаних, містить деякі відповідні гарантії (реєстр військовозобов'язаних має розглядатися як таємний документ, а дані в ньому мають бути регулярно синхронізовані з тим, що зберігається в військкоматі). Натомість національне законодавство було розтлумачене національним судом таким чином, що дозволяло роботодавцю протягом тривалого терміну зберігати такі дані, а також оприлюднювати та оголошувати їх третім особам. У зв'язку з цим Суд

дійшов висновку, що **таке широке повноваження становить непропорційне втручання в право заявника на повагу до його приватного життя** та не може бути визнаним необхідним у демократичному суспільстві (див. п. 89 рішення).

Щодо відкриття даних заявника третім особам та використання їх для вирішення питання про підвищення, ЄСПЛ зазначив, що національні суди не проаналізували, чи встановлено справедливий баланс між інтересами роботодавця та інтересами конфіденційності інформації про заявника під час відкриття його даних іншим співробітникам у контексті процедури прийняття рішення та оприлюднення їх в суді в ході публічного розгляду.

Таким чином, оскільки судовими органами не було надано відповідних та достатніх аргументів для виправдання необхідності оскаржаного втручання, ЄСПЛ прийшов до **висновку, що у цьому випадку також має місце порушення статті 8 Конвенції**.

Окрім того, ЄСПЛ **встановив факт** порушення Україною статті 6 Конвенції в частині необґрунтованості судових рішень, оскільки національні судові органи не відповіли на суттєві та важливі аргументи заявника. ЄСПЛ повторив, що **стаття 6 Конвенції не вимагає детальної відповіді суду на кожний аргумент, однак принцип справедливості, передбачений даною статтею, може бути порушений, якщо національні суди ігноруватимуть специфічні, суттєві та важливі зауваження сторони** (див. пп. 101–102 рішення).

Однак ЄСПЛ визнав неприйнятною скаргу щодо надмірної тривалості провадження щодо захисту персональних даних та зазначив, що 6-річний термін розгляду справи для трьох інстанцій не є таким, щоб порушити питання за зазначеним положенням статті 6 Конвенції.

Тема 2. ЛІКАРСЬКА ТАЄМНИЦЯ

1. Правове регулювання збереження лікарської таємниці.
2. Адвокатський запит та робота з ним.
3. Законодавчо визначені випадки передачі медичними працівниками відомостей, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням своїх обов'язків.

1. Правове регулювання збереження лікарської таємниці

Конституція України

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

**Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р.,
станом на 21.12.2019 р.**

Стаття 11. Інформація про фізичну особу

1. Інформація про фізичну особу (персональні дані) – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

2. Не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в **інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини**. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.

Основи законодавства України про охорону здоров'я

Стаття 24¹. Захист прав пацієнтів

Правові, економічні, організаційні основи захисту прав та законних інтересів пацієнтів визначаються законом

Стаття 39¹. Право на таємницю про стан здоров'я

Пацієнт має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при його медичному обстеженні.

Забороняється вимагати та надавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування пацієнта.

Стаття 40. Лікарська таємниця

Медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало **відомо про** хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків.

При використанні інформації, що становить лікарську таємницю, в навчальному процесі, науково-дослідній роботі, в тому числі у випадках її публікації у спеціальній літературі, повинна бути забезпечена анонімність пацієнта.

Стаття 78. Професійні обов'язки медичних і фармацевтичних працівників

Медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані:

г) дотримувати вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю;

Етичний кодекс лікаря України

3.6. Лікар повинен поважати честь і гідність пацієнта, його право на невтручання в особисте життя, ставитися до нього доброзичливо, з розумінням сприймати занепокоєння рідних і близьких станом хворого.

Кожен пацієнт має право на зберігання особистої таємниці. Лікар, як й інші особи, які беруть участь у наданні медичної допомоги, зобов'язаний зберігати лікарську таємницю навіть після смерті пацієнта, як і факт звернення за медичною допомогою, за відсутності іншого розпорядження хворого, або якщо це захворювання не загрожує його близьким і суспільству.

Таємниця **поширюється** на всю інформацію, отриману в процесі лікування хворого (у т.ч. діагноз, методи лікування, прогноз тощо).

Медична інформація про пацієнта може **бути розголошена**:

- у разі письмової згоди самого пацієнта;
- у випадку мотивованої вимоги органів дізнання, слідства, прокуратури і суду, санепідслужби;
- якщо зберігання таємниці істотно загрожує здоров'ю і життю пацієнта і/або/інших осіб (небезпечні інфекційні захворювання);
- у випадку залучення до лікування інших спеціалістів, для яких ця інформація є професійно необхідною.

Особи, які крім лікаря, користуються правом доступу до медичної інформації, зобов'язані зберігати в таємниці всі отримані про пацієнта відомості, і мають бути поінформовані лікарем про відповідальність, пов'язану з її розголошенням.

Цивільний кодекс України

Стаття 285. Право на інформацію про стан свого здоров'я

1. Повнолітня фізична особа має право на достовірну і повну інформацію про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються її здоров'я.

2. Батьки (усиновлювачі), опікун, піклувальник мають право на інформацію про стан здоров'я дитини або підопічного.

3. Якщо інформація про хворобу фізичної особи може погіршити стан її здоров'я або погіршити стан здоров'я фізичних осіб, визначених частиною другою цієї статті, зашкодити процесові лікування, медичні працівники мають право дати неповну інформацію про стан здоров'я фізичної особи, обмежити можливість їх ознайомлення з окремими медичними документами.

4. У разі смерті фізичної особи члени її сім'ї або інші фізичні особи, уповноважені ними, мають право бути присутніми при дослідженні причин її смерті та ознайомитись із висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків до суду.

Стаття 286. Право на таємницю про стан здоров'я

1. Фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні.

2. Забороняється вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи.

3. Фізична особа зобов'язана утримуватися від поширення інформації, зазначеної у частині першій цієї статті, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел.

4. Фізична особа може бути зобов'язана до проходження медичного огляду у випадках, встановлених законодавством.

Кримінальний процесуальний кодекс України

Стаття 65. Свідок

1. Свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

2. Не можуть бути допитані як свідки:

4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю;

Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р.

Стаття 7. Особливі вимоги до обробки персональних даних

1. Забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання,

членство в політичних партіях та професійних спілках, засудження до кримінального покарання, а також даних, що стосуються здоров'я, статевого життя, біометричних або генетичних даних.

2. Положення частини першої цієї статті не застосовується, якщо обробка персональних даних:

б) необхідна в цілях охорони здоров'я, встановлення медичного діагнозу, для забезпечення піклування чи лікування або надання медичних послуг, функціонування електронної системи охорони здоров'я за умови, що такі дані обробляються медичним працівником або іншою особою закладу охорони здоров'я чи фізичною особою – підприємцем, яка одержала ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та її працівниками, на яких покладено обов'язки щодо забезпечення захисту персональних даних та на яких поширюється дія законодавства про лікарську таємницю, працівниками центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, на яких покладено обов'язки щодо забезпечення захисту персональних даних;

2. Адвокатський запит та робота з ним

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.02.2012 р.

Стаття 24. Адвокатський запит

1. **Адвокатський запит** – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття **адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу** (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється.

Адвокатський запит не може стосуватися надання консультацій і роз'яснень положень законодавства.

Надання адвокату інформації та копій документів, отриманих під час здійснення кримінального провадження, здійснюється в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом.

2. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, **крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.**

У разі якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду адвокатського запиту може бути продовжено до двадцяти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання адвокатського запиту.

У разі якщо задоволення адвокатського запиту передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як десять сторінок, адвокат зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк. Розмір таких витрат не може перевищувати граничні норми витрат на копіювання та друк, встановлені Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

3. Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом.

Закон України «Про доступ до публічної інформації»

Стаття 1. Публічна інформація

1. Публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Стаття 6. Публічна інформація з обмеженим доступом

1. Інформацією з обмеженим доступом є:

- 1) конфіденційна інформація;
- 2) таємна інформація;
- 3) службова інформація.

2. **Обмеження доступу** до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

3. Інформація з обмеженим доступом має надаватися розпорядником інформації, якщо він правомірно оприлюднив її раніше.

4. Інформація з обмеженим доступом має надаватися розпорядником інформації, якщо немає законних підстав для обмеження у доступі до такої інформації, які існували раніше.

5. **Не може бути обмежено доступ** до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно. При дотриманні вимог, передбачених частиною другою цієї статті, зазначене положення не поширюється на випадки, коли оприлюднення або надання такої інформації може завдати шкоди інтересам національної безпеки, оборони, розслідуванню чи запобігання злочину.

6. Не належать до інформації з обмеженим доступом відомості, зазначені у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поданій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», крім відомостей, зазначених в абзаці четвертому частини першої статті 47 вказаного Закону.

7. Обмеженню доступу підлягає інформація, а не документ. Якщо документ містить інформацію з обмеженим доступом, для ознайомлення надається інформація, доступ до якої необмежений.

Стаття 7. Конфіденційна інформація

1. **Конфіденційна інформація** – інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Не може бути віднесена до конфіденційної інформація, зазначена в частині першій і другій статті 13 цього Закону.

2. Розпорядники інформації, визначені частиною першою статті 13 цього Закону, які володіють конфіденційною інформацією, можуть поширювати її лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за відсутності такої згоди – лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Стаття 8. Таємна інформація

1. **Таємна інформація** – інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю.

2. Порядок доступу до таємної інформації регулюється цим Законом та спеціальними законами.

Стаття 9. Службова інформація

1. Відповідно до вимог частини другої статті 6 цього Закону до службової може належати така інформація:

1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішньому службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;

2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

2. Документам, що містять інформацію, яка становить службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування». Доступ до таких документів надається відповідно до частини другої статті 6 цього Закону.

3. Перелік відомостей, що становлять службову інформацію, який складається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень, у тому числі на виконання делегованих повноважень, не може бути обмеженим у доступі.

Стаття 10. Доступ до інформації про особу

1. **Кожна особа має право:**

1) знати у період збирання інформації, але до початку її використання, які відомості про неї та з якою метою збираються,

як, ким і з якою метою вони використовуються, передаються чи поширюються, крім випадків, встановлених законом;

2) доступу до інформації про неї, яка збирається та зберігається;

3) вимагати виправлення неточної, неповної, застарілої інформації про себе, знищення інформації про себе, збирання, використання чи зберігання якої здійснюється з порушенням вимог закону;

4) на ознайомлення за рішенням суду з інформацією про інших осіб, якщо це необхідно для реалізації та захисту прав та законних інтересів;

5) на відшкодування шкоди у разі розкриття інформації про цю особу з порушенням вимог, визначених законом.

2. Обсяг інформації про особу, що збирається, зберігається і використовується розпорядниками інформації, має бути максимально обмеженим і використовуватися лише з метою та у спосіб, визначений законом.

3. Розпорядники інформації, які володіють інформацією про особу, **зобов'язані:**

1) надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом;

2) використовувати її лише з метою та у спосіб, визначений законом;

3) вживати заходів щодо унеможливлення несанкціонованого доступу до неї інших осіб;

4) виправляти неточну та застарілу інформацію про особу самостійно або на вимогу осіб, яких вона стосується.

4. Зберігання інформації про особу не повинно тривати довше, ніж це необхідно для досягнення мети, задля якої ця інформація збиралася.

5. Відмова особі в доступі до інформації про неї, приховування, незаконне збирання, використання, зберігання чи поширення інформації можуть бути оскаржені.

ПОСТАНОВА ПЛЕНУМ ВИЩОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ УКРАЇНИ від 29.09.2016 р. № 10

Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації

3. Відносини, на які не поширюється Закон № 2939-VI

3.3. Відносини щодо внесення і розгляду адвокатського запиту врегульовано статтею 24 Закону України від 5 липня 2012 року

№ 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Зокрема, цією статтею Закону детально регламентовано перелік адресатів, до яких може бути направлено адвокатський запит, вимоги до такого запиту, питання строків розгляду адвокатських запитів та порядку відшкодування витрат, а тому відповідні положення Закону № 2939-VI не поширюються на відносини між адвокатом та розпорядником інформації.

3. ЗАКОНОДАВЧО ВИЗНАЧЕНІ ВИПАДКИ ПЕРЕДАЧІ МЕДИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ВІДОМОСТЕЙ, ЯКІ СТАЛИ ЇМ ВІДОМІ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Сімейний кодекс України

Стаття 30. Взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я

1. Наречені зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я.

2. Держава забезпечує створення умов для медичного обстеження наречених.

3. Порядок здійснення медичного обстеження наречених встановлює Кабінет Міністрів України.

4. Результати медичного обстеження є таємницею і повідомляються лише нареченим.

5. Приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним.

Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 р.

Стаття 6. Конфіденційність відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання психіатричної допомоги

Медичні працівники, інші фахівці, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, та особи, яким у зв'язку з навчанням або виконанням професійних, службових, громадських чи інших обов'язків стало відомо про наявність у особи психічного розладу, про факти звернення за психіатричною допомогою та лікування у закладі з надання психіатричної допомоги чи про перебування у закладі соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, або спеціальному навчальному закладі, а також інші відомості про стан

психічного здоров'я особи, її приватне життя, **не можуть розголошувати ці відомості**, крім випадків, передбачених частинами третьою, четвертою та п'ятою цієї статті.

Право на одержання і використання конфіденційних відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги має сама особа чи її законний представник.

За усвідомленою письмовою згодою особи або її законного представника відомості про стан психічного здоров'я цієї особи та надання їй психіатричної допомоги можуть передаватися іншим особам лише в інтересах особи, яка страждає на психічний розлад, для проведення обстеження та лікування чи захисту її прав і законних інтересів, для здійснення наукових досліджень, публікацій в науковій літературі, використання у навчальному процесі.

Допускається передача відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги **без згоди особи** або без згоди її законного представника для:

- 1) організації надання особі, яка страждає на тяжкий психічний розлад, психіатричної допомоги;
- 2) провадження досудового розслідування, складання досудової доповіді щодо обвинувачених або судового розгляду за письмовим запитом слідчого, прокурора, суду та представника уповноваженого органу з питань пробації.

У листку непрацездатності, що видається особі, яка страждає на психічний розлад, діагноз психічного розладу вписується за згодою цієї особи, а у разі її незгоди – лише причина непрацездатності (захворювання, травма або інша причина).

Забороняється без письмової згоди особи або без письмової згоди її законного представника та лікаря-психіатра, який надає психіатричну допомогу, публічно демонструвати особу, яка страждає на психічний розлад, фотографувати її чи робити кінозйомку, відеозапис, звукозапис та прослуховувати співбесіди особи з медичними працівниками чи іншими фахівцями при наданні їй психіатричної допомоги.

Забороняється вимагати відомості про стан психічного здоров'я особи та про надання їй психіатричної допомоги, за винятком випадків, передбачених цим Законом та іншими законами.

Документи, що містять відомості про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги, повинні зберігатися з додержанням умов, що гарантують конфіденційність цих відомостей. Вилучення оригіналів цих документів та їх копіювання може здійснюватися лише у випадках, встановлених законом.

**Закон України «Про протидію поширенню хвороб,
зумовлених вірусом імунодефіцит людини (ВІЛ), та правовий
і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»**

Стаття 13. Право людей, які живуть з ВІЛ, на інформацію. Захист інформації про позитивний ВІЛ-статус людини від розголошення та розкриття третім особам

3. Відомості про результати тестування особи з метою виявлення ВІЛ, про наявність або відсутність в особі ВІЛ-інфекції є конфіденційними та становлять лікарську таємницю. Медичні працівники зобов'язані вживати необхідних заходів для забезпечення належного зберігання конфіденційної інформації про людей, які живуть з ВІЛ, та захисту такої інформації від розголошення та розкриття третім особам.

4. **Передача медичним працівником відомостей**, зазначених у частині третій цієї статті, дозволяється лише:

- особі, стосовно якої було проведено тестування, а у випадках та за умов, установлених частиною третьою статті 6 цього Закону, – батькам чи іншим законним представникам такої особи;
- іншим медичним працівникам та закладам охорони здоров'я – винятково у зв'язку з лікуванням цієї особи;
- іншим третім особам – лише за рішенням суду в установлених законом випадках.

Передача відомостей, зазначених у частині третій цієї статті, іншим медичним працівникам та закладам охорони здоров'я допускається виключно за наявності усвідомленої інформованої згоди людини, яка живе з ВІЛ, на передачу таких відомостей, наданої в письмовому вигляді, і лише для цілей, пов'язаних з лікуванням хвороб, зумовлених ВІЛ, та у разі, якщо поінформованість лікаря щодо ВІЛ-статусу пацієнта має істотне значення для його лікування.

5. Розкриття медичним працівником відомостей про позитивний ВІЛ-статус особи партнеру (партнерам) дозволяється, якщо:

- 1) людина, яка живе з ВІЛ, звернеться до медичного працівника з відповідним письмово підтвердженим проханням;
- 2) людина, яка живе з ВІЛ, померла, втратила свідомість або існує ймовірність того, що вона не опритомніє та не відновить свою здатність надавати усвідомлену інформовану згоду.

**Закон України «Про запобігання та протидію домашньому»
від 07.12.2017 р.**

Стаття 12. Повноваження органів, установ і закладів охорони здоров'я у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

2. Установи і заклади охорони здоров'я під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- 1) повідомляють уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення домашнього насильства, а в разі виявлення ушкоджень у дитини – також службу у справах дітей;
- 2) у разі виявлення тілесних ушкоджень забезпечують в установленому порядку проведення медичного обстеження постраждалих осіб;
- 3) у разі виявлення ушкоджень сексуального характеру направляють постраждалих осіб на тестування на ВІЛ-інфекцію;
- 4) надають медичну допомогу постраждалим особам з урахуванням індивідуальних потреб;
- 5) інформують постраждалих осіб про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» від 15.02.1995 р.

Стаття 14. Добровільне лікування осіб, хворих на наркоманію

5. Особі, яка добровільно звернулася до наркологічного закладу для проходження курсу лікування, забезпечується, на її прохання, анонімність лікування. Відомості про таке лікування можуть бути надані лише правоохоронним органам у разі притягнення цієї особи до кримінальної або адміністративної відповідальності.

**Закон України «Про протидію захворюванню на туберкульоз»
від 05.07.2001 р.**

Стаття 18. Медична допомога хворим на туберкульоз особам, взятим під варту, та засудженим до позбавлення чи обмеження волі або арешту

1. Порядок надання медичної допомоги хворим на туберкульоз особам, взятим під варту, чи які тримаються в установах виконання покарань, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

2. У разі звільнення хворого на туберкульоз з місць позбавлення волі (арештного дому) установа виконання покарань, в якій такий

хворий відбував покарання, інформує його про стан здоров'я та необхідність продовження лікування за обраним місцем проживання чи перебування, а також повідомляє про клінічну та диспансерну категорію його захворювання відповідний протитуберкульозний заклад.

Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру, затв. Постановою КМУ від 22.03.2001 р. № 270

6. Лікувально-профілактичні заклади, до яких звернулися або були доставлені потерпілі внаслідок нещасних випадків, протягом доби надсилають письмове повідомлення за встановленою формою.

– про кожний нещасний випадок – до районної держадміністрації (виконавчого органу міської, районної у місті ради);

– про кожний нещасний випадок, що стався внаслідок споживання (користування) нехарчової продукції – до органу державного ринкового нагляду у відповідній сфері відповідальності;

– про нещасний випадок із смертельним наслідком, пов'язаний із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, а також нещасний випадок, що стався внаслідок контакту із зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами або під час дорожньо-транспортної пригоди, – прокурору та органу досудового розслідування.

**ПОРЯДОК
розслідування та обліку нещасних випадків,
професійних захворювань та аварій на виробництві,
затв. пост. КМУ від 17.04.2019 р. № 337
Організація розслідування нещасних випадків
та/або гострих професійних захворювань (отруєнь)**

6. Заклад охорони здоров'я зобов'язаний невідкладно передати з використанням засобів зв'язку (факс, телефонограма, електронна пошта) та протягом доби на паперовому носії екстрене повідомлення про звернення потерпілого з посиланням на нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) на виробництві (у разі можливості з висновком про ступінь тяжкості травм) за формою згідно з додатком 1:

– підприємству (установі, організації), де працює потерпілий або на якому він виконував роботу;

– територіальному органу Держпраці за місцем настання нещасного випадку та/або гострого професійного захворювання (отруєння);

– робочому органі виконавчої дирекції Фонду соціального страхування за місцем настання нещасного випадку (далі – робочий орган Фонду).

7. Заклад охорони здоров'я повинен провести необхідні дослідження для визначення наявності в організмі потерпілого алкоголю (наркотичних засобів чи токсичних або отруйних речовин) і визначити ступінь його сп'яніння.

Відповідний висновок чи витяг з протоколу (з окремим позначенням у разі відмови потерпілого визначити ступінь сп'яніння), довідку із зазначенням діагнозу та його коду згідно з Міжнародною статистичною класифікацією хвороб і споріднених проблем охорони здоров'я (МКХ-10) і висновок про ступінь тяжкості травми згідно з Класифікатором розподілу травм за ступенем тяжкості, затвердженим МОЗ, заклад охорони здоров'я безоплатно надає протягом однієї доби з моменту одержання запиту від роботодавця та/або голови комісії з розслідування (спеціального розслідування) нещасного випадку, гострого професійного захворювання (отруєння).

Тема 3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

1. Ознаки юридичної відповідальності.
2. Адміністративна відповідальність медичних працівників.
3. Кримінальна відповідальність медичних працівників.
4. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників.

1. ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.

Всі види юридичної відповідальності характеризуються такими ознаками:

1. Найважливішою ознакою юридичної відповідальності є те, що фактичною підставою її виникнення виступає правопорушення.

2. Притягнення правопорушника до юридичної відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку в результаті здійснення правозастосовчої діяльності.

3. Притягнення до юридичної відповідальності, як й інші види правозастосовчої діяльності, здійснюється уповноваженими державними органами та їх посадовими особами, йому притаманний державно-владний характер.

4. Важливою ознакою юридичної відповідальності є чітка нормативна регламентація її здійснення.

5. Притягнення до юридичної відповідальності є невіддільним від державного примусу. Державний примус за скоєне правопорушення

чітко регламентується в санкціях правових норм, які визначають його вид і міру – кількісні показники. Цей примус завжди звернений на правопорушника – особу, яка скоїла протиправне діяння, і тягне за собою негативні для нього наслідки, що виявляються у позбавленні його певних благ, котрі йому належали до факту правопорушення.

6. Ще однією важливою ознакою юридичної відповідальності є наявність певних втрат для винної особи, які передбачені законом. Позбавлення правопорушника певних благ є необхідною умовою юридичної відповідальності. Ці втрати є реакцією держави на шкоду, заподіяну правопорушником суспільству, державі або окремій особі, і можуть носити для правопорушника особистий, майновий або організаційний характер.

7. Пов'язаний з осудом суспільства і державою поведінки правопорушника.

2. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 42. Порушення санітарних норм

Порушення санітарних норм – тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від шести до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 42⁴. Продаж лікарських засобів без рецепта у заборонених законодавством випадках

Продаж лікарських засобів в аптечних закладах без рецепта у заборонених законодавством випадках –

тягне за собою накладення штрафу від шести до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 44. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах

Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах – тягнуть за собою накладення штрафу від

двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

Примітка. Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

Стаття 44². Порушення обмежень, встановлених для медичних і фармацевтичних працівників під час здійснення ними професійної діяльності

Порушення обмежень, встановлених для медичних і фармацевтичних працівників під час здійснення ними професійної діяльності, – тягне за собою накладення штрафу у розмірі трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення за порушення, передбачені частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 45¹. Порушення встановленого порядку взяття, переробки, зберігання, реалізації і застосування донорської крові та (або) її компонентів і препаратів

Порушення встановленого порядку взяття, переробки, зберігання, реалізації і застосування донорської крові та (або) її компонентів і препаратів, порядку контролю за безпекою та якістю донорської крові, її компонентів, препаратів і відповідних консервуючих розчинів, порядку обміну донорською кров'ю, її компонентами і препаратами та вивезення їх за межі України, порядку медичного обстеження донора перед здаванням крові та її компонентів – тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановленого порядку взяття, переробки, зберігання, реалізації і застосування донорської крові та (або) її компонентів і препаратів, порядку контролю за безпекою та якістю донорської крові,

її компонентів, препаратів і відповідних консервуючих розчинів, порядку обміну донорською кров'ю, її компонентами і препаратами та вивезення їх за межі України, порядку медичного обстеження донора перед здаванням крові та її компонентів – тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 46. Умисне приховування джерела зараження венеричною хворобою

Умисне приховування хворими на венеричну хворобу джерела зараження та осіб, які були у контакті з цими хворими, – тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 46¹. Порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення

Порушення вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіаційного забруднення, що виражається у проникненні в цю зону без дозволу відповідних органів або самовільному поселенні у ній, або знищенні, пошкодженні чи перенесенні знаків радіаційного забруднення або огорожі зазначеної зони, – тягне за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь вчинення правопорушення і на посадових осіб – від двадцяти п'яти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь вчинення правопорушення.

**2. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Стаття 131. Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби

1. Неналежне виконання медичним, фармацевтичним або іншим працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного ставлення до них, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, – карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило зараження двох чи більше осіб, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 132. Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби

Розголошення службовою особою лікувального закладу, допоміжним працівником, який самочинно здобув інформацію, або медичним працівником відомостей про проведення медичного огляду особи на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, або захворювання на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та його результатів, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням службових або професійних обов'язків, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 134. Незаконне проведення абортів або стерилізації

1. Проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти, – карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років.

2. Примушування до абортів без добровільної згоди потерпілої особи – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Незаконне проведення абортів, що спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої особи, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

4. Примушування до стерилізації без добровільної згоди потерпілої особи – карається обмеженням волі на строк до п'яти років

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

5. Дія, передбачена частиною четвертою цієї статті, якщо вона спричинила смерть потерпілої особи чи інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 138. Незаконна лікувальна діяльність

Заняття лікувальною діяльністю без спеціального дозволу, здійснюване особою, яка не має належної медичної освіти, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого, – карається виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

1. Основним безпосереднім об'єктом злочину є життя або здоров'я особи, а його додатковим об'єктом – порядок надання громадянам якісної та кваліфікованої медичної допомоги.

Стаття 139. Ненадання допомоги хворому медичним працівником

1. Ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або виправними роботами на строк до двох років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило смерть хворого або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 140. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником

1. Невиконання чи неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого, – карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або

виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки неповнолітньому, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 141. Порушення прав пацієнта

Проведення клінічних випробувань лікарських засобів без письмової згоди пацієнта або його законного представника, або стосовно неповнолітнього чи недієздатного, якщо ці дії спричинили смерть пацієнта або інші тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Стаття 142. Незаконне проведення дослідів над людиною

1. Незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, якщо це створювало небезпеку для її життя чи здоров'я, – карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього, двох або більше осіб, шляхом примушування або обману, а так само якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я потерпілого, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Стаття 143. Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини

1. Умисне порушення встановленого законом порядку застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини, що спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого, – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Вилучення у людини шляхом примушування або обману її анатомічних матеріалів з метою їх трансплантації – карається позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені щодо особи, яка перебувала в безпорадному стані або в матеріальній чи іншій залежності від винного, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Незаконна торгівля анатомічними матеріалами людини – карається позбавленням волі на строк до п'яти років.

5. Дії, передбачені частинами другою, третьою чи четвертою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб, або участь у транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади і займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 144. Насильницьке донорство

1. Насильницьке або шляхом обману вилучення крові у людини з метою використання її як донора – карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, з штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи без такого.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або особи, яка перебувала в безпорадному стані чи в матеріальній залежності від винного, – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Дії, передбачені частинами першою і другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з метою продажу, – караються позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 145. Незаконне розголошення лікарської таємниці

Умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, – карається штрафом до

п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років.

Стаття 184. Порухення права на безоплатну медичну допомогу

1. Незаконна вимога оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

2. Незаконне скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я – карається штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.

Стаття 319. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин

1. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах – карається штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Та сама дія, вчинена повторно, – карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 320. Порухення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

1. Порухення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порухення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин, – караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з

позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах, або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем, – караються штрафом від сімдесяти до ста двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 321¹. Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів

1. Виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою шляхом зловживання службовим становищем, медичним або фармацевтичним працівником, або за допомогою інформаційних систем, у тому числі Інтернету, або у великих розмірах, або якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я особи, а так само виробництво фальсифікованих лікарських засобів – караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки, або вчинені в особливо великих розмірах, – караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.

4. Особа, яка добровільно здала фальсифіковані лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за придбання, перевезення, пересилання чи зберігання з метою збуту, збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів, їх ввезення на територію України, вивезення з території України, транзит через її територію (частина перша цієї статті, якщо такі дії не створили загрози для життя чи здоров'я людей).

Стаття 321². Порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів

1. Умисне порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань лікарських засобів, фальсифікація їх результатів, а також порушення встановленого порядку державної реєстрації лікарських засобів – караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили смерть потерпілого або інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від восьми до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років.

Стаття 325. Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням

1. Порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним захворюванням, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань, – карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

**3. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Настає у випадку скоєння посадовою особою правопорушень щодо майнових та немайнових благ пацієнта. В першу чергу, це життя та здоров'я особи. Основні аспекти настання цивільно-правової відповідальності прописані в Цивільному кодексі України. Цей вид відповідальності поділяється на два види:

- договірна відповідальність (регулюється гл. 63 ЦКУ та Законом України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-ХІІ) –

настає у випадку порушення медичним працівником умов договору про надання медичних послуг. Законодавство вимагає у цьому випадку, за наявності вини виконавця, відшкодування збитків (моральних та матеріальних) у повному обсязі;

- делікатна відповідальність настає у випадку неправомірного заподіяння ним шкоди під час виконання своїх професійних обов'язків.

Умови притягнення до відповідальності

- 1) доведеного факту протиправного характеру дій чи бездіяльності;
- 2) наявності негативного впливу на здоров'я пацієнта;
- 3) встановлення причинно-наслідкового зв'язку між цими фактами;
- 4) доведення факту вини медика.

Для настання юридичної відповідальності необхідна наявність причинно-наслідкового зв'язку між вчиненням певних дій (бездіяльності) медичного працівника та настанням шкоди для здоров'я пацієнта. Встановлює чи спростовує наявність такого зв'язку судово-медична експертиза. Висновок експертизи встановлює: чи настала шкода для здоров'я пацієнта від дій (бездіяльності) медичного працівника; чи спричинена шкода діями самого пацієнта (недотримання рекомендацій); чи обумовлена шкода індивідуальними особливостями організму пацієнта. В останніх двох випадках особа, що заподіяла шкоду, не буде зобов'язана її компенсувати. Приклад: лікар добросовісно та повністю провів обстеження пацієнта, однак виставив неправильний діагноз через нетиповий перебіг хвороби; або під час проведення оперативного втручання хірург пошкодив артерію через розташування її в нетиповому місці.

Презумпція вини

Цивільне законодавство передбачає принцип вини особи, яка заподіяла шкоду при наданні медичної допомоги. Відсутність вини особи стає підставою для звільнення від відповідальності. Саме через цей принцип відсутність вини має довести та особа, яка скоїла правопорушення. Однак цивільне законодавство передбачає винятки з цього правила.

Обставини, які передбачають відшкодування завданої пацієнту шкоди

- шкода заподіяна за крайньої потреби;
- шкода заподіяна діяльністю, яка пов'язана зі зберіганням та використанням механізмів, обладнання, хімічних, радіоактивних, вибухонебезпечних та вогнебезпечних речовин;
- шкода заподіяна через певні недоліки в товарі чи роботах (наприклад, вказаної недостовірної інформації в інструкції з застосування вироку чи препарату).

Принципи відшкодування шкоди, заподіяної медичним працівником

Відповідно до цивільного права, в разі доведення вини медичного працівника, пацієнт претендує на відшкодування усіх видів завданої шкоди:

1) майнової – усіх видів майнових витрат;

2) немайнової (моральної) – компенсацію порушником законодавства фізичних та духовних страждань, що стали наслідком його правопорушення, у грошовій формі. При розрахунку грошової суми до уваги береться рівень фізичного болю та страждань, яких зазнав пацієнт через каліцтво та інші негативні наслідки для його здоров'я (ст. 23 ЦК України).

Майнова шкода складається з:

1) реальних збитків – витрат майнового характеру, затрачених на відновлення порушеного права;

2) втраченої вигоди – прибутків, які могла отримати особа в разі, якби її права не були порушеними.

Розмір відшкодування, в разі доведеного факту відповідальності медичних працівників, у кожному конкретному випадку встановлює суд. Для нарахування суми матеріальних витрат пацієнт має надати до суду відповідні документи (наприклад, аптечні чеки).

Розрахунок суми компенсації немайнової шкоди

На сьогодні відсутня законодавчо закріплена формула для визначення розміру моральної шкоди. Визначаючи розмір моральної шкоди, суди керуються принципами:

1) повинен бути доведеним факт посягання на немайнові права особи чи порушення цих прав;

2) в діях (бездіяльності) медичного працівника повинен бути встановлений факт вини;

3) сторона пацієнта повинна довести факт моральних та фізичних страждань;

4) компенсація моральної шкоди не залежить від компенсації матеріальної шкоди.

Законодавець не передбачив верхньої та нижньої межі розміру моральної шкоди. Стаття 23 ЦКУ частково надає орієнтири, якими має керуватись суд у питанні встановлення розміру грошової компенсації матеріальної шкоди, як одного з видів відповідальності медичних працівників за вчинені правопорушення:

- на розмір суми грошової компенсації впливає характер вчиненого правопорушення;
- ступінь вираженості фізичних та моральних страждань;
- характер зниження здібностей чи позбавлення можливості до реалізації;

- ступінь вираженості вини особи, яка спричинила моральну шкоду;

- до уваги приймаються також інші обставини, які мали суттєвий вплив на ситуацію, вимоги доцільності та справедливості.

Судово-медична експертиза проводиться згідно з постановою особи, що проводить дізнання, слідчого, прокурора, судді, а також за ухвалою суду. Судово-психіатрична експертиза має на меті встановити ступінь вираженості та характер страждань, психологічний стан пацієнта.

Судово-медична експертиза вирішує питання:

- 1) причина несприятливого результату чи смерті особи;
- 2) підтвердження чи спростування факту наявності помилок в роботі лікаря;
- 3) причини помилкових дій лікаря;
- 4) наявність можливості у лікаря спрогнозувати та попередити негативні наслідки своїх вчинків;
- 5) ймовірні причини настання негативних наслідків у разі правильного лікування;
- 6) наявність чи відсутність порушень в організації охорони здоров'я в медичному закладі, де стався випадок.

Результати судово-медичної експертизи оформляються документом, який має назву висновок експерта. Результати цих досліджень суд враховує при встановленні розміру компенсації матеріальної шкоди.

Юридична відповідальність медичних працівників за шкоду, яка була заподіяна пацієнту, покладається на суб'єктів цивільно-правової відповідальності (гл. 82 ЦК України). А саме на: юридичних осіб – медичні заклади; фізичних осіб, що займаються медичною практикою.

Стаття 1172 ЦК України передбачає, що юридичні чи фізичні особи відшкодовують пацієнту шкоду, яку заподіяв його здоров'ю медичний працівник в ході виконання ним своїх професійних обов'язків. Лікар, вина якого встановлена, може бути притягнений до кримінальної відповідальності. Надалі заклад охорони здоров'я може звертатись до винної особи з регресним позовом та вимагати від неї компенсування повної суми заподіяної шкоди.

Цивільний кодекс України

Стаття 1172. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою

1. Юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

Стаття 1200. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого

1. У разі смерті потерпілого право на відшкодування шкоди мають непрацездатні особи, які були на його утриманні або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина потерпілого, народжена після його смерті.

Шкода відшкодовується:

1) дитині – до досягнення нею вісімнадцяти років (учню, студенту – до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ним двадцяти трьох років);

2) чоловікові, дружині, батькам (усиновлювачам), які досягли пенсійного віку, встановленого законом, – довічно;

3) особам з інвалідністю – на строк їх інвалідності;

4) одному з батьків (усиновлювачів) або другому з подружжя чи іншому членові сім'ї незалежно від віку і працездатності, якщо вони не працюють і здійснюють догляд за: дітьми, братами, сестрами, внуками померлого, – до досягнення ними чотирнадцяти років;

5) іншим непрацездатним особам, які були на утриманні потерпілого, – протягом п'яти років після його смерті.

2. Особам, визначеним у пунктах 1–5 частини першої цієї статті, шкода відшкодовується у розмірі середньомісячного заробітку (доходу) потерпілого з вирахуванням частки, яка припадала на нього самого та працездатних осіб, які перебували на його утриманні, але не мають права на відшкодування шкоди. До складу доходів потерпілого також включаються пенсія, суми, що належали йому за договором довічного утримання (догляду), та інші аналогічні виплати, які він одержував.

3. Особам, які втратили годувальника, шкода відшкодовується в повному обсязі без урахування пенсії, призначеної їм внаслідок втрати годувальника, та інших доходів.

Стаття 1201. Відшкодування витрат на поховання

1. Особа, яка завдала шкоди смертю потерпілого, зобов'язана відшкодувати особі, яка зробила необхідні витрати на поховання та на спорудження надгробного пам'ятника, ці витрати.

Допомога на поховання, одержана фізичною особою, яка зробила ці витрати, до суми відшкодування шкоди не зараховується.

Стаття 1202. Порядок відшкодування шкоди

1. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю потерпілого, здійснюється щомісячними платежами.

За наявності обставин, які мають істотне значення, та з урахуванням матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди, сума відшкодування може бути виплачена одноразово, але не більш як за три роки наперед.

2. Стягнення додаткових витрат, передбачених частиною першою статті 1195 цього Кодексу, може бути здійснене наперед у межах строків, встановлених на основі висновку відповідної лікарської експертизи, а також у разі необхідності попередньої оплати послуг і майна (придбання путівки, оплата проїзду, оплата спеціальних транспортних засобів тощо).

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

**Оксана Валеріївна
ВАЛЕЦЬКА**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Методичні рекомендації

Випуск 353

Редактор *Р. Грубкіна*.

Технічний редактор *О. Петроченко*. Комп'ютерна верстка *Д. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 21.10.2021.

Формат 60x84^{1/16}. Папір офсет.

Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.

Ум. друк. арк. 4,07. Обл.-вид. арк. 3,3.

Тираж 5 пр. Зам. № 6417.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.